

تقویت عرفان دینی به جای جنگ با عرفان‌های نوظهور

کمترین تحقیقات حوزه علمیه در زمینه مسائل عرفانی است و حتی موضع‌گیری‌هایی در مقابل مسائل عرفانی هم وجود دارد. مسئله اساسی عدم توجه به نیاز مخاطب است. به جای سرمایه‌گذاری برای جنگ با عرفان‌های نوظهور، باید در تقویت جبهه عرفان دینی کوشید.

گروه اندیشه: کمترین تحقیقات حوزه علمیه در زمینه مسائل عرفانی است و حتی موضع‌گیری‌هایی در مقابل مسائل عرفانی هم وجود دارد. مسئله اساسی عدم توجه به نیاز مخاطب است. به جای سرمایه‌گذاری برای جنگ با عرفان‌های نوظهور، باید در تقویت جبهه عرفان دینی کوشید.

حجت‌الاسلام و المسلمین علی نصیری، مدیر مؤسسه معارف وحی و خرد، در گفت‌وگو با خبرگزاری قرآنی ایران (ایکنا)، در تحلیل و ارزیابی خود از جریان‌های معنوی نوظهور، خاطرنشان کرد: نخستین مسئله‌ای که در ارتباط با عرفان‌های نوظهور باید مورد توجه قرار گیرد و نباید به رغم همه اشکالات و ایراداتی که به این عرفان‌ها وارد است، از آن غفلت کرد، این نکته است که این جریان‌ها باید در قالب روی آوردنی جدید به معنویت فهمیده شوند که پس از سه سده الحاد و پشت کردن به دین و ارزش‌های دینی و در حقیقت با شکست جبهه الحاد، سر برآورده‌اند.

سر برآوردن جریان‌های معنویت‌گرا حاکی از شکست جبهه الحاد است

حجت‌الاسلام نصیری با اشاره به جنگی که توسط مکاتب مختلف ضد دینی ایجاد شده بود، بیان کرد: آنان می‌گفتند که دین افیون ملت‌هاست و معتقد بودند که باور به خداوند، باور به مسائل معنوی و اخلاقی، باور به پدیده‌ای مانند روح و روان، همه از سنخ موهومات و خیالات هستند و بر همین اساس در تحلیل‌های خود آن‌ها را برآمده از این می‌دانستند که انسان‌های اولیه و بشر غیر متمدن در پی آرام کردن خود بوده و در پناه این مفاهیم، خود را از خوف حوادث و رخدادهای طبیعی تسلی می‌داده است. این تحلیلی است که در لابه‌لای نوشته‌های فلاسفه غیر الهی غرب مکرر دیده شده است.

انسان اکنون جویای معنایی فرای قالب و ظاهر است

عضو هیئت علمی دانشگاه علم و صنعت ایران رویکرد دنیای معاصر به معنویت را به معنای شکست این تصورات دانست و گفت: اکنون که در عصر مدرنیته، دنیای مردم آباد شده و شکم و شهوت آنان سیری کاذبی را تجربه کرده و پشت سر گذاشته است، انسان‌ها متوجه شده‌اند که حقیقت و هویت انسان، تنها شکم و شهوت و خوشی‌ها و لذایذ نیست و باید به سمت معنا بروند؛ معنایی که در برابر ظاهر و قالب قرار دارد.

در حالی که دین همیشه به ما آموخته است که اقدام پیشگیرانه بهتر و تأثیرگذارتر از اقدام علاجی است ما همچنان با این ضعف مواجهیم که پس از ترك میدان و پر شدن آن به وسیله دیگران از وضعیت پدید آمده ابراز ناخرسندی و ناراحتی می‌کنیم جستجوی حقیقت و آرامش اصیل؛ نشانی از یقظه

وی با بیان این که این امر حاکی از پیشرفتی در زندگی بشر است، عنوان کرد: خداوند در آیاتی از قرآن که به توصیف آرام گرفتگان به زندگی دنیوی پرداخته است، می‌فرماید: «يَعْلَمُونَ ظَاهِرًا مِّنَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَهُمْ عَنِ الْآخِرَةِ هُمْ غَافِلُونَ؛ از زندگی دنیا ظاهری را می‌شناسند و حال آنکه از آخرت غافلند» (روم/۷) و یا در جای دیگر فرموده است: «دَرُزْهُمْ يَٰكُلُوا وَيَتَمَتَّعُوا وَيُلْهِهِمُ الْأَمَلُ فَسَوْفَ يَعْلَمُونَ؛ بگذارشان تا بخورند و برخوردار شوند و آرزو[ها] سرگرمشان کند پس به زودی خواهند دانست» (حجر/ 3) و بنابراین اکنون که انسان‌ها افسردگی و نگرانی‌های درونی خود را بزرگترین بلای خود یافته و دریافته‌اند که این لذایذ و تمتعات ظاهری و آن چه که غرب و دنیای متمدن برای بشر ایجاد کرده است، نمی‌تواند بشر را به آرامش اصلی او برساند، متوجه این امر شده‌اند که حقیقت دیگری ورای این دنیا و تمتعات ظاهری آن وجود دارد و این همان نقطه آغازین عرفان است که اصطلاحاً به آن یقظه گفته می‌شود.

معنویت‌های نوظهور در موقعیت برزخی میان گسستن از الحاد و پیوستن به آموزه‌های الهی

حجت‌الاسلام نصیری این بیداری و ظهور رویکردهای معنوی جدید را گامی در جهت برون رفت از دوره الحاد در بعد تفکر و دوره لجام‌گسیختگی در بعد اخلاق دانست و خاطرنشان کرد: البته آن چه به عنوان اشکال و ایراد معنویت‌های نوظهور مطرح است، این است که هر چند این جریان از پایگاه و سرزمین الحاد و لجام‌گسیختگی فاصله گرفته، اما خود را به سرزمین ایمان و ارزش‌های اخلاقی منطبق با آموزه‌های ادیان الهی نرسانده است.

مدیر مؤسسه معارف وحی و خرد وضعیت این جریان‌ها را وضعیتی برزخی خواند و اظهار کرد: رویکردهای معنوی جدید را باید جزء مصادیق ضال بدانیم، بدین معنا که هر چند این جریان‌ها به دنبال حقیقت می‌گردند، اما نمی‌دانند چه کار باید انجام دهند. ما می‌بینیم که براساس برخی آمارها، تحت تأثیر عرفان بودایی، سرخپوستی، آمریکای لاتین و ... و مکتب‌هایی مانند ذن، یوگا و ...، در آمریکا بیش از 3 هزار معبد پدید آمده است. در واقع این پدیده‌ها همان جریان برزخ حرکت‌های معنوی به سمت سرزمین ایمان و باورها و ارزش‌های دینی است.

کمترین تحقیقات و مطالعات حوزه علمیه در زمینه اخلاق و مسائل معنوی و عرفانی است و هیچ دانشگاه و پژوهشگاهی در کشور در زمینه اخلاق تأسیس نشده است. کمترین کتاب‌های تحقیقی و پژوهشی، به معنای مصطلح آن، در زمینه معنویت نوشته می‌شود فرصت‌طلبی شیادان، راهزن کاروان معنویت‌گرایی/ تهی بودن معنویت‌های نوظهور از نظام فکری و عبادی

حجت‌الاسلام نصیری فرصت‌طلبی برخی از افراد را در این شکل‌گیری این وضعیت دخیل دانست و بیان کرد: آن چه روی داده، این است که کسانی که باید آنان را شاید نام گذاشت؛ یعنی کسانی که واقعاً دل در گرو ایمان و اخلاق ندارند و نوع آنان آلوده دامنند، در شرایطی که می‌بینند مردم از الحاد و لجام‌گسیختگی گریخته‌اند و به سمت مسائل معنوی و اخلاقی سرازیر شده‌اند، راه این افراد را سد کرده و حد فاصل الحاد و لجام‌گسیختگی و دین قرار می‌گیرند.

این محقق و پژوهشگر با تأکید بر این نکته به عنوان بزرگ‌ترین اشکال حرکت‌های معنوی نوظهور، افزود: پیامی که این موارد می‌دهند، این است که در عین حالی که این جریان‌ها خود را عرفان نام می‌گذارند و به معنویت دعوت می‌کنند، از دل آن‌ها هرگز یک نظام فکری الهی برنمی‌خیزد؛ یعنی در نظام عرفانی آن‌ها حقایقی مانند خدا، قیامت، رضای الهی و مباحثی از این دست دیده نمی‌شود و جایی ندارد. چنان که از شریعت نیز که نظام‌نامه و مرام‌نامه دین است، در این‌ها اثری وجود ندارد و در حالی که ادیان برنامه و دستورالعمل‌هایی ارائه کرده‌اند، هیچ دعوتی به رفتارهای عبادی و بعضاً امور اخلاقی وجود ندارد.

اقبال گسترده جهانی به مسائل معنوی و اخلاقی و عرفانی فرصتی مغتنم برای اشاعه معنویت اسلامی

وی ادامه داد: بنابراین در وهله اول باید این یقظه و بیداری جهانیان را به نوعی به فال نیک گرفت، چرا که همچنان که اعلام شده است، خدا در حال بازگشت به زندگی مردم است. اما نکته دوم این است که جریان‌های معنوی در برزخ خود مسیر را گم کرده‌اند و نکته سوم نیز این است که محافل علمی، فکری و حوزوی و هر کسی که دل در گرو دین و مسائل اخلاقی دارد، باید دغدغه گذر از این وضعیت را داشته باشد.

عضو هیئت علمی دانشگاه علم و صنعت ایران اقبال گسترده جهانی به مسائل معنوی و اخلاقی و عرفانی را فرصتی مغتنم برای اشاعه معنویت اسلامی دانست و گفت: ما می‌بینیم که صوفیه با همین شعارهای عرفانی، هم در ترکیه و هم در خاور دور، هم در شبه قاره و هم در آفریقا و حتی در دل اروپا و آمریکا با اقبال روبرو می‌شود، چرا؟ به دلیل این که مفاهیم اخلاقی، عرفانی و معنوی جاذبه دارند. به همین دلیل است که دواوین عرفای ما یا مثنوی معنوی این چنین مورد توجه و اقبال قرار می‌گیرند.

در وهله اول باید این یقظه و بیداری جهانیان را به نوعی به فال نیک گرفت؛ چرا که همچنان که اعلام شده است خدا در حال بازگشت به زندگی مردم است. اما نکته دوم این است که جریان‌های معنوی در برزخ خود مسیر را گم کرده‌اند و نکته سوم این نیز این است که محافل علمی، فکری و حوزوی و هرکسی که دل در گرو دین و مسائل اخلاقی دارد، باید دغدغه گذر از این وضعیت را داشته باشد ماچه کرده‌ایم؟/ کمترین تحقیقات و مطالعات حوزه علمیه در زمینه اخلاق و مسائل معنوی و عرفانی است

حجت‌الاسلام نصیری افزود: به نظر می‌رسد که حوزه‌های علمیه از این بستر فوق‌العاده تأثیرگذار و قابل نفوذ در دل‌های مردم جهان تا حدودی غافلند و گویا ما بیشتر مایلیم که جنبه‌های شریعت دینی را به سمت مردم ببریم، در حالی که لایه‌های عرفانی و لایه‌های معنوی دین خیلی سریع‌تر تأثیر می‌گذارد و با دل‌ها گره می‌خورد.

وی در ادامه با بیان این که واقعاً باید سؤال کرد ما در این زمینه چه کرده‌ایم؟ تصریح کرد: کمترین تحقیقات و مطالعات حوزه علمیه در زمینه اخلاق و مسائل معنوی و عرفانی است و هیچ دانشگاه و پژوهشگاهی در کشور در زمینه اخلاق تأسیس نشده است. کمترین کتاب‌های تحقیقی و پژوهشی، به معنای مصطلح آن، در زمینه اخلاق و معنویت نوشته می‌شود و وقتی که با وجود زمینه اقبال مردم، ما این چنین میدان را خالی می‌کنیم و حتی گاه موضع‌گیری‌هایی در مقابل مسائل عرفانی وجود دارد، نمی‌توان توقع اثرگذاری داشت و طبیعی است که دیگرانی که بیشترین دعوت را به این حوزه دارند، گوی را می‌ربایند و میدان را در اختیار می‌گیرند.

اقدام پیشگیرانه بهتر و تأثیرگذارتر از اقدام علاجی است

حجت‌الاسلام نصیری این امر را ناشی از غفلت دانست و بیان کرد: هر چند ضعف‌ها و نقصان‌های جریان‌های معنوی تا حدی نگاه منفی به این امر را توجیه می‌کند، اما مسئله اساسی ما عدم توجه به نیاز مخاطب است و این که به این نمی‌اندیشیم که ما برای مخاطبان خود چه کرده‌ایم و در شرایطی که کتاب‌های عرفانی به این سرعت ترجمه می‌شوند و مورد اقبال قرار می‌گیرند و به چاپ‌های مکرر می‌رسند، از خود نمی‌پرسیم که آیا این حکایت از این ندارد که مخاطب تشنه این گونه آموزه‌ها و معارف است. در حالی که دین همیشه به ما آموخته است که اقدام پیشگیرانه بهتر و تأثیرگذارتر از اقدام علاجی است، ما همچنان با این ضعف مواجهیم که پس از ترك میدان و پر شدن آن به وسیله دیگران از وضعیت پدید آمده ابراز ناخرسندی و ناراحتی می‌کنیم.

به جای سرمایه‌گذاری برای جنگ با عرفان‌های نوظهور بایستی در تقویت جبهه عرفان و معنویت دینی کوشید

وی با اشاره به متون و نظام‌های عرفان عملی دینی و ضعف تحقیقات در این زمینه عنوان کرد: یکی از مسائلی که باید به آن اهتمام کرد، این است که در آثار موجود در زمینه سیر و سلوک، هیچ نظام روشنی ارائه نشده است و اگر ما بتوانیم با استخراج عرفان از متن دین، نظامی کاربردی تدوین کنیم و مسیری روشن را که مبدأ و مقصد عرفان و معنویت و گام‌های طی طریق، در آن به خوبی ترسیم شده باشد، ارائه دهیم، بلندترین گام را برای عبور از عرفان‌ها و معنویت‌های نوظهور برداشته‌ایم.

مدیر مؤسسه معارف وحی و خرد با تأکید بر این نکته که به جای سرمایه‌گذاری برای جنگ با عرفان‌های نوظهور، باید در تقویت جبهه عرفان و معنویت دینی کوشید، گفت: در واقع ما باید عرفان را دقیقاً از متن دین بگیریم تا بتوانیم اشکالاتی را که در قالب جدایی عرفان از دین مطرح می‌شود، حل کنیم و از نظر مبنایی عرفان را کاملاً با دین و آموزه‌های دینی گره بزنیم. در این صورت است که خودبخود پایگاه این عرفان‌ها جمع می‌شود و مخاطب به جای این که عرفان را از پائولو کوئیلو بگیرد، آن را از امام صادق(ع) دریافت خواهد کرد.